

ВІДГУК
офіційного опонента
ТОВБИЧА ВАЛЕРІЯ ВАСИЛЬОВИЧА

на дисертацію **ШЛАПКО Лесі Володимирівни**
«Архітектурно-містобудівні принципи формування оптово-роздрібних
продовольчих ринкових комплексів»,
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата архітектури за спеціальністю
18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури

Актуальність теми дисертації

Тема представленої роботи та її зміст відповідають вимогам і паспорту спеціальності 18.00.01 «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури». Автором обгрунтована актуальність проблеми, що склалася в сучасній теорії архітектури внаслідок становлення постіндустріальної економіки, що привела до змін у демографії, суб'єктності відносин та сільськогосподарського виробництва. Не викликає сумнівів доцільність і необхідність дослідження, що може запропонувати адекватний підхід до вирішення цих нових проблем та розвинути наявну сферу теорії архітектури, залучивши до неї системне знання з інших наукових архітектурних спеціальностей щодо формування сучасних ринкових відносин взагалі та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів зокрема.

Як це не дивно, але на сьогодні в Україні ще не сформувалася мережа оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів та типи підприємств різних рангів, не визначена їх номенклатура, немає класифікації основних функціональних груп приміщень, що входять до складу такого типу комплексів.

Шлях міжнародного розвитку цього напрямку відбувається у вигляді перетворення на роздільні центри із прямими поставками товарів у систему роздрібної торгівлі. Цей напрямок має стати і нашим дороговказом. Від напівстихійних ринків до системи удосконалення організації обслуговування населення й розроблення методики формування мережі оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.

Опрацювавши детально широкий спектр першоджерел, Л.В.Шлапко з високим ступенем наукової відповідальності визначено, що є нині актуальним теоретична розробка методики формування, раціональну номенклатуру будівель і принципи проектування окремих типів таких комплексів.

На підставі розглянутих літературних джерел та наявної архітектурної практики було відстежено шлях розвитку уявлень в архітектурі в період змін. Здійснена в ході дослідження систематизація існуючих на сьогоднішній день теорій, концепцій, об'єктів, які зачіпають соціоекономічний аспект в архітектурі, дозволила виявити, що зміна етапів розвитку цієї проблематики відбувалася частіш за все під впливом соціальних та економічних криз в історії.

Обґрунтовуючи актуальність дослідження, автор чітко формулює соціальні, загальнонаукові суперечності, що зумовлюють необхідність розв'язання проблеми і доходить правильного висновку – ця проблема може і має бути вирішеною з огляду на її соціально-психологічну значущість, економічну необхідність і високу суспільну потребу.

Науковий апарат роботи має всі необхідні складові: об'єкт, предмет, мету дисертаційного дослідження, концепцію, завдання, методи; визначені наукову новизну та практичне значення; інформацію про апробацію і впровадження отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертаційного дослідження, варто вказати на наступні результати, що мають вагому наукову новизну.

Запропоновано на основі розрахунків визначати раціональні місця розміщення та розміри оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів на території України.

Розроблено варіанти структурно-функціональних моделей оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів на різних містобудівних рівнях.

Розроблено принципи й алгоритм архітектурно-містобудівного формування мережі оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.

Доповнено склад основних функціональних зон оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.

Уточнено класифікацію та визначено ієрархічні рівні оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.

Запропоновано математичний метод моделювання визначення розмірів, кількості і оптимальних місць розміщення оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів у інфраструктурі регіону.

Виявлено макросистемні фактори, які впливають на розміщення й формування оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.

Вважаємо, що елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Дослідження об'ємного комплексу наукових праць, який характеризується різноплановістю й повнотою, дозволило дисертантові ґрунтовно сформулювати методично-теоретичні засади роботи та її вихідні положення.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Детальне ознайомлення з текстом дисертації Шлапко Л.В. дає підстави стверджувати, що підхід дисертанта у вивченні архітектурно-містобудівного формування оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів є достатньо об'єктивним. Всі наукові положення та висновки, які автор запропонував в дисертації, теоретичні та практичні результати, які винесено на захист, належним чином обґрунтовані. Вони базуються на загально визначених методах аналізу, методах врахування факторів, функціонального аналізу об'єкта, що досліджується; математичного розрахунку, графічного моделювання та експериментального проектування. Достовірність наукових положень та рекомендацій підтверджується практикою їх використання при проектних роботах та у навчальному процесі.

Зміст роботи відповідає поставленій меті і завданням дослідження. Висновкам, представленим у дисертації, властиві повнота та логічність викладу, достатній рівень обґрунтованості й завершеності.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується логікою викладу матеріалу, широтою й різноманітністю опрацьованої джерельної бази.

Оцінка змісту та завершеності дисертації

Дисертаційна робота Шлапко Лесі Володимирівни на тему «Архітектурно-містобудівні принципи формування оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів» складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків, які містять акти впровадження і таблиці додаткового характеру. Загальний обсяг дисертаційної роботи 231 сторінка, з яких – 171 сторінка основного тексту та 35 сторінок ілюстрацій, 212 позицій бібліографії та 25 сторінок додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідницької роботи.

У першому розділі «АНАЛІЗ ПЕРЕДУМОВ ВИНИКНЕННЯ, РОЗВИТКУ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКОВИХ КОМПЛЕКСІВ» вивчено історію розвитку та занепаду ярмаркової торгівлі на Полтавщині. Проаналізовано місця розміщення та розміри ярмарків, частоту та тривалість їх проведення, асортимент продукції, що продавалась та обіг продукції. Проаналізовано розвиток та становлення колгоспної торгівлі за період коли Україна перебувала у складі Радянського Союзу та занепад вже налагодженого механізму споживчої кооперації в 90-і роки.

Автором досліджено і проаналізовано сучасний стан архітектурно-містобудівного формування оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів в нашій державі та у деяких європейських країнах і виявлено

недостатню кількість та функціональну якість таких комплексів на території України для задоволення потреб населення та продовольчої безпеки у цілому. Також проведений аналіз ряду європейських продовольчих ринкових комплексів показав, що кожна розвинена країна має в своїй структурі мережу продовольчих ринкових комплексів, яка налічує від 15 до 25 підприємств даного типу та займають вони площу від 3 до 200 га, що вимагає розроблення теоретичних та практичних архітектурно-містобудівних прийомів їх проектування. Визначено та вивчено тенденції розвитку оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів вітчизняного та європейського досвіду функціонування, доповнено склад основних функціональних зон, в яких виявлені групи приміщень що об'єднані одним технологічним процесом – функціональні блоки.

У другому розділі «НАУКОВО-МЕТОДИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ОПТОВО-РОЗДРІБНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКОВИХ КОМПЛЕКСІВ» аналізується архітектурно-містобудівний аспект в теоріях розміщення виробництва. Дисертантом уточнено значну кількість містобудівних теорій і підходів до територіального розміщення виробництва продукції. Виявлено, що кожен з розглянутих історичних етапів характеризується персональним внеском вчених та наукових шкіл.

Важливим моментом цього розділу вважаємо вивчення дослідником наукових робіт провідних науковців, які працювали в різний проміжок часу над концепціями територіального розміщення виробництва сировини та розміщення сировинної бази.

На основі аналізу існуючих містобудівних теорій та досліджень область була розглянута як система внутрішніх і зовнішніх, прямих і зворотних зв'язків природного, технічного, економічного й соціального походження, яка формується населеними пунктами.

Показано міждисциплінарну специфіку предмета дослідження, що актуалізує вирішення низки задач багатofункціонального характеру для досягнення максимально точного прогнозу архітектурно-містобудівного розвитку та формування оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.

Розроблена загальна методика дослідження, яка включає чотири етапи виконання та складена загальна структурно-логічна схема дисертаційного дослідження.

У третьому розділі «ФОРМУВАННЯ АРХІТЕКТУРНО-МІСТОБУДІВНОЇ СТРУКТУРИ ОПТОВО-РОЗДРІБНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКОВИХ КОМПЛЕКСІВ» проведено дослідження архітектурно-містобудівної структури оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів, що дозволило запропонувати класифікацію таких об'єктів за рядом ознак. Всього виділено чотири основні групи: за ієрархічною структурою, за асортиментом продукції, за видом розподілу продовольства та за місцем розташування оптового чи оптово-

роздрібного продовольчого ринкового комплексу. Виявлені і класифіковані внутрішні і зовнішні фактори, що безпосередньо впливають на формування і функціонування оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів. Автором досліджений та проаналізований сучасний стан та особливості розвитку торговельної інфраструктури в Полтавській області: сукупність взаємопов'язаних підприємств з виробництва продовольчої сировини, фактичне розташування продовольчих ринків та їх потужність, потенціал транспортної мережі, виробництво і споживання продуктів харчування тощо.

Для дослідження функціональних зв'язків оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів запропоновано використовувати матрицю парних зв'язків. На основі аналізу структурно-функціональних рішень вітчизняних і європейських оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів було запропоновано розділити їх на дві групи: компактну (з одним модулем) і блочну (з певною кількістю модулів, зблокованих між собою). Було виділено сім варіантів блок-схем: три компактних та чотири блочні, які були застосовані для ринкових комплексів різних рівнів і спеціалізації.

У четвертому розділі «РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО АРХІТЕКТУРНО-МІСТОБУДІВНОГО ФОРМУВАННЯ ОПТОВО-РОЗДРІБНИХ ПРОДОВОЛЬЧИХ РИНКОВИХ КОМПЛЕКСІВ» розроблено рекомендації щодо архітектурно-містобудівного формування оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів, що включають основні принципи, прийоми та засоби їх реалізації, а також алгоритм визначення місця розташування оптових і оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів в регіоні чи області та виявлення раціональної структури продовольчих ринкових комплексів. Розроблено варіанти структурно-функціональних моделей ринкових комплексів на різних містобудівних рівнях.

Дисертантом запропоновано алгоритм розрахунку територіального розміщення оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів, що являє собою складну архітектурно-містобудівну задачу, вирішення якої пов'язане з щільністю поселень з аналізом транспортних мереж положенням населеного пункту в системі розселення та зонами їх впливу. У дисертаційній роботі це запропоновано зробити методом математичного моделювання.

Модель розрахунку універсальна, може застосовуватись до різних районів з введенням своїх вихідних даних і може бути запропонована чи використана адміністраціями або проектними організаціями для формування стратегій і програм розвитку.

Загальні висновки відповідають поставленим завданням та відображають основні результати дисертаційного дослідження.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

На наш погляд, результати дисертаційного дослідження характеризуються теоретичною та практичною значущістю. Вони можуть бути використані у навчальному процесі під час курсового та дипломного проектування.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання запропонованого математичного методу щодо визначення розмірів та доцільної кількості оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів в інфраструктурі будь якої області України, а також використання даного математичного методу в реальній проектній практиці. Наукова новизна та практичне значення результатів роботи свідчать про її теоретичну і практичну цінність для удосконалення торговельної інфраструктури.

До позитивів хочу віднести, що здобувач повернувся до досить умовного, але функціонального поділу напрямків архітектурної діяльності між вищими навчальними закладами в Україні. Так наприклад: Дніпропетровська архітектурна школа займалася підготовкою фахівців для промислової архітектури, Одеська школа – регіональним напрямком, Сімферополь – садово-паркова архітектура, Київський художній інститут займався питаннями синтезу мистецтв та інш. Великі і потужні школи як Київська, Львівська, Харківська займались усіма питаннями, але і тут були певні акценти. Так у Львові потужна складова – це реставрація, в той же час в Києві цей елемент, скажемо делікатно, недостатньо розвинутий. Така спеціалізація мала свій сенс, формувались потужні напрямки, розвивалися кадри, які забезпечували фахівцями не тільки Україну. На жаль, як на нашу думку, цей розподіл порушився. Всі почали займатися всім. І це певним чином позначається на результатах. Маю на думці негативно. Цей опис я дав для того, щоб звернути увагу шановної Ради, що Полтавська школа займалась сільськогосподарським напрямком і мала значні успіхи та авторитет у цьому напрямку. На жаль, в Полтаві ці традиції на догоду універсіаналізму майже втрачені. Майже - це оптимізм, тому що в Дніпропетровську, головному флагмані з промархітектури, свій напрямок втрачено остаточно. Певний оптимізм додає і звернення Шлапко Лесі Володимирівни до теми, пов'язаної з сільськогосподарським виробництвом та його забезпеченням. У опонента є надія і рекомендація здобувачу продовжити цей напрямок і можливо відродити загалом позитивну традицію підготовки архітектурних кадрів для Українського села.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основний зміст роботи опубліковано у 11-х публікаціях, 7 з яких наукові статті видані у фахових збірниках наукових праць, затверджених ДАК України, 1 у іноземному виданні та 3 тези доповідей зарубіжних міжнародних конференцій. Наукові результати дисертаційної роботи апробовано у доповідях на 8 науково-практичних конференціях, у тому числі міжнародних.

Кількість доповідей на наукових конференціях свідчить про достатньо повну апробацію роботи. Список публікацій за темою дослідження вказує на повне викладення положень роботи у встановлених ДАКом наукових виданнях.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації

Ознайомлення з текстом автореферату дисертації дає підстави стверджувати, що за структурою та змістом він відповідає вимогам, що ставляться МОН України. У тексті автореферату відображено основні положення, зміст, результати і висновки здійсненого Шлапко Л.В. дисертаційного дослідження. Автореферат відповідає змісту дисертації і розкриває її основні положення. Наголосимо, що зміст автореферату та основні положення дисертації є ідентичними.

Дискусійні положення та зауваження

Загалом, позитивно оцінюючи здобутки дисертанта, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до поданої дисертаційної роботи:

1. Не достатньо акцентована в другому розділі методика дослідження (за вимогами) ДАК до дисертацій. Вона є в цьому розділі, але вона розчинилася в супутніх питаннях розділу. Загалом було б логічно в цьому розділі представити матеріал із четвертого розділу у вигляді особисто розроблених методів хоча б у загальному вигляді.
2. Дискусійне питання і особиста позиція рецензента. Щодо термінології. Як в конкретній роботі, так і взагалі в наукових публікаціях і дискусіях (і не тільки автора) часто використовуються терміни без глибокого сучасного розуміння змісту. До таких термінів я відніс би: системний метод, система, системні принципи, системний підхід. Часте використання цих термінів без виходу на конкретний результат, саме по темі дисертації, із посиланнями на досить застарілий 60-70 років матеріал, на наш погляд, є засобом "наукообразити" дослідження і не покращує дисертацію. Багато посилань (це і добре і погано). Добре, тому що здобувач добре й уважно віднісся до досліджень, а погано, тому що в посиланнях губиться особистий матеріал.
3. При визначенні принципів (7 штук) слід було б розділити їх на загальні, які характерні для багатьох будівель і споруд та ті, які відносяться виключно до оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів.
4. На наш погляд моделювання кількості та оптимізації місць розміщення в четвертому розділі слід було б залишити на рівні моделі. Математичні питання та оптимізаційні не слід було б виносити до основної частини дисертації.
5. В роботі присутні деякі стилістичні помилки, не закінчені речення тощо.

Загальні висновки й оцінка дисертації

Незважаючи на зауваження, які не знижують загальної цінності роботи, дисертація повністю відповідає науковій спеціальності 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Дисертація Шлапко Л.В. є завершеною науковою працею, яка пов'язана з вирішенням актуальної науково-прикладної задачі визначення основних принципів архітектурно-містобудівного формування оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів, що розширює теоретичну і практичну базу прийняття рішень, розроблення архітектурно-містобудівних обґрунтувань на перспективу, цілісно висвічує одну із ключових проблем України, де визначну роль відіграє питання збалансованого розвитку оптових та оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів з огляду на потреби громадського обслуговування та продовольчої безпеки країни на довгостроковий період. Її автор Шлапко Леся Володимирівна представляє собою сформованого наукового працівника, яка здатна грамотно і на сучасному рівні вирішувати науково-прикладні задачі.

Автореферат відповідає змісту дисертації і розкриває її основні положення.

Враховуючи висловлене, вважаю, що дисертаційна робота на тему: «Архітектурно-містобудівні принципи формування оптово-роздрібних продовольчих ринкових комплексів» відповідає вимогам п.11,14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань ДАК Міністерства освіти і науки України, які висуваються до кандидатських дисертацій, а її автор Шлапко Леся Володимирівна заслуговує присудження наукового ступеня кандидата архітектури за спеціальністю 18.00.01 – теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури.

Офіційний опонент:

Доктор архітектури, професор
завідувач кафедри інформаційних
технологій в архітектурі

Київського національного
університету будівництва і
архітектури

В.В. Товбич

Підпис професора Товбича
В.В. ЗАСВИДЧУЮ
Вчений секретар Вченої Ради
Київського національного
університету будівництва і
архітектури

О.С. Петренко